

Granskning av Södertörns högskolas ansökan om tillstånd att utfärda ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan i undervisningsämnet svenska som andraspråk

Uppdraget

Södertörns högskola har den 9 oktober 2018 ansökt hos Universitetskanslersämbetet (UKÄ) om tillstånd att utfärda ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan i undervisningsämnet svenska som andraspråk. Vi, docent Anna Flyman Matsson, Lunds universitet, professor Tommaso Milani, Göteborgs universitet, Anna Carlsson, Lärarnas Riksförbund, arbetslivsföreträdare och Anders Haraldh, Umeå universitet, studeranderepresentant, har fått i uppdrag av UKÄ att granska ansökan.

Bedömning

Vår bedömning har gjorts utifrån de krav som ställs i högskolelagen och högskoleförordningen samt utifrån de krav som finns sammanställda i *Vägledning för ansökan om tillstånd att utfärda examen*. Uppdraget ligger inom ramen för det nationella systemet för kvalitetssäkring av högre utbildning (*Nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning. Redovisning av ett regeringsuppdrag, Rapport 2016:15*). Underlag för bedömningen har varit Södertörns högskolas ansökan om examenstillstånd samt intervjuer som genomfördes den 26 april 2019. Vid detta tillfälle genomfördes gruppvisa samtal med högskolans ledning, institutions- och utbildningsledning, studenter samt lärare. Vår bedömning redovisas i bilaga 1. Bedömningen sammanfattas i ett samlat omdöme med motivering.

Bedömargruppens preliminära yttrande har skickats till lärosätet på delning, för att påpeka eventuella sakfel. Delningstiden var tre veckor. Det svar som lärosätet inkom med framgår av bilaga 2. Vi har tagit del av lärosätets svar, och i de fall där vi gjort bedömningen att det varit relevant har ändringar gjorts i yttrandet.

De sakkunnigas rekommendation

Vi föreslår att UKÄ beslutar att ge Södertörns högskola tillstånd att utfärda ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan i undervisningsämnet svenska som andraspråk.

De sakkunniga

Anna Flyman Matsson
Tommaso Milani
Anna Carlsson
Anders Haraldh

Bilaga 1

De sakkunnigas motiveringar

Lärosäte	Examenstillstånd	ID-nr
Södertörns högskola	Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan i undervisningsämnet svenska som andraspråk	A-2018-10-4630
<p>Aspektområde: Miljö, resurser och område Aspekt: Yrkesexamen Omdöme: Tillfredsställande Motivering: <i>Angiven examen är reglerad och ryms inom examensordningen.</i></p> <p>Bedömargruppen anser att examen är relevant och ryms inom examensordningen. Södertörns högskola anger en tydlig struktur för den aktuella utbildningen. Utbildningsplan och kursplaner är utformade i enlighet med högskoleförordningen.</p> <p><i>Utbildningens innehåll inklusive eventuella inriktningar har en rimlig omfattning och avgränsning i förhållande till yrkesexamen.</i></p> <p>Innehåll och inriktning har en rimlig omfattning och avgränsning i förhållande till yrkesexamen. Såväl verksamhetsförlagd utbildning (VFU) som den utbildningsvetenskapliga kärnan och svenska som andraspråk (SVA) är tydligt beskrivet i underlaget. Bedömargruppen anser att man har löst SVA som första- och andraämne på ett bra sätt där progressionen inte blir lidande. En aspekt som inte diskuteras i ansökan är ämneskombinationer. Detta togs upp under intervjuerna där det framkom att man planerar att kombinera SVA med samtliga övriga fem ämnen som ges inom ramen för ämneslärarutbildningen vid lärosätet. Bedömargruppen vill poängtera vikten av att anpassa innehållet efter vilka kombinationer som finns för att undvika alltför stora överlappningar och/eller kunskapsglapp. Vid intervjuerna uttrycktes viss medvetenhet om detta. Bedömargruppen utgår därför ifrån att detta kommer att tas hänsyn till när beslut om ämneskombinationer fattas.</p> <p><i>I ett rikstäckande perspektiv finns ett allmänt intresse av att examen får utfärdas.</i></p> <p>Bedömargruppen anser att det allmänna intresset för att examen får utfärdas är stort. Det framgår också att högskolan genomsyras av en interkulturell profil i såväl utbildning som forskning, vilket gör att en ämneslärarutbildning med svenska som andraspråk lämpar sig väl där.</p>		
<p>Aspektområde: Miljö, resurser och område Aspekt: Personal (Lärarkompetens och lärarkapacitet) Omdöme: Tillfredsställande Motivering: <i>Antalet lärare och deras sammantagna kompetens är adekvat och står i proportion till utbildningens omfattning, innehåll, storlek och genomförande.</i></p> <p>Bedömargruppen anser att lärarna på utbildningen har en stark förankring i yrket samt att den vetenskapliga förankringen är stark med övervägande disputerade lärare i utbildningen. Sammantaget finns 25 lärare som, i varierande grad, undervisar inom utbildningen. 17 av dessa är</p>		

disputerade (varav 1 är professor), 8 är adjunkter och 3 är adjungerade lärare. De disputerade lärarna är disputerade främst inom nordiska språk (13 st.), övriga i svenska, lingvistik, samt en i tvåspråkighet. Såväl handledare som examinatorer för examensarbetena kommer att vara disputerade. För yrkesförankringen har man adjungerade lärare som arbetar halva tiden på en skola, vilket också är ambitionen för svenska som andraspråk. Dock är det få av lärarna som är disputerade i svenska som andraspråk eller flerspråkighetsforskning, vilket bedömargruppen uttryckte oro för i intervjuerna. Risken är stor att svenska som andraspråk faller in under svenskan om kompetensen inte är tydligt kopplad till respektive ämne. Under intervjuerna framkom att man är medveten om problemet men att åtskillnaden är tydlig inom den aktuella utbildningen. Efter att ansökan lämnats in har man också anställt en lektor som ansökt om befordran till docent i svenska som andraspråk för att stärka ämnet. Den nya lektorn kommer också att fungera som inriktningsansvarig för svenska som andraspråk.

I ansökan och i intervjuerna framgår det också att flera av lärarna har sin forskningsinriktning mot svenska som andraspråk eller flerspråkighet och att detta perspektiv genomsyrar övrig utbildning. Bedömargruppen är väl medveten om svårigheterna att rekrytera lektorer i svenska som andraspråk och anser att ett flerspråkigt perspektiv är viktigt, men vill också poängtera vikten av ämnesdjup och att inte låta sig nöja med ett perspektiv. Med nyrekryteringarna bedömer gruppen att ämnesdjupet kommer att tillgodoses.

Aspektområde: Miljö, resurser och område**Aspekt: Utbildningsmiljön****Omdöme:** Tillfredsställande**Motivering:** *Det finns en för utbildningen relevant vetenskaplig och professionsinriktad miljö.*

Bedömargruppen anser att forskningsanknytningen är väl genomtänkt med bland annat flera forskningsprojekt med inriktning mot svenska som andraspråk (SVA) och flerspråkighet, vilka inkluderas i undervisningen. Kurser delas av adjunkter och lektorer där lektorerna står för forskningsanknytningen. Vid intervjuerna framkom också att man på sikt vill komplettera det idag mer sociolingvistiska perspektivet med ett kognitivt perspektiv genom riktade rekryteringar.

Bedömargruppen ser positivt på en sådan satsning. Då samarbete mellan lärarprogrammen och fristående kurser lyfts fram i ansökan, ser bedömargruppen problem med att fristående kurser saknas i SVA. Vid intervjuerna med högskoleledningen framkom att det heller inte är aktuellt med fristående kurser inom den närmaste framtiden. Ansvariga för utbildningen framförde dock flera tankar om hur man kan stärka SVA som ett eget ämne, bland annat genom kompetensutveckling och öronmärkta högre seminarier. Bedömargruppen vill uppmana till att fortsätta stärka en SVA-miljö där framför allt distinktionen från svenska är tydlig så att de blivande ämneslärarna får en tydlig ämnesidentitet.

Relevant samverkan sker med det omgivande samhället.

I ansökan framgår att samverkan idag sker på flera sätt och att den aktuella utbildningen ska fogas in i dessa. Bland annat finns ett regionalt utvecklingscentrum (RUC) för samverkan med kommuner och skolor, forskningscirklar och s.k. Centrum för professionsutveckling (CPU) med särskilda övningskolor för VFU. Gruppen bedömer att samverkan med det omgivande samhället i nuläget är stark och att den fortsätter att utvecklas.

Datum
2019-06-11Reg.nr
42-00448-18**Aspektområde: Miljö, resurser och område****Aspekt: Resurser****Omdöme:** Tillfredsställande**Motivering:** *Det finns tillgång till en stabil och ändamålsenlig infrastruktur. De tillgängliga resurserna utnyttjas effektivt för att hålla en hög kvalitet i verksamheten.*

Bedömargruppen anser att infrastrukturen är väl utvecklad och ändamålsenlig. Studenterna har god tillgång till bibliotek och studieplatser, vilket också bekräftas av studenterna vid intervjuerna. Anpassning för funktionsvariation finns, med bland annat särskilda resursrum. För stöd i studierna finns Studieverkstan. Studieverkstaden är organisatoriskt knuten till Institutionen för kultur och lärande, och bemannas i huvudsak med personal från svenskämnet. Här finns också stöd för studenter som själva har svenska som ett andraspråk, bland annat genom uttalsträning. Sammantaget bedömer gruppen att resurserna är tillräckliga och används effektivt och bidrar till att en hög kvalitet ska kunna upprätthållas i verksamheten.

Sammanvägd bedömning av aspektområdet miljö, resurser och område**Omdöme:** Tillfredsställande**Motivering:** Den sammanvägda bedömningen av miljö, resurser och område är att aspektområdet är tillfredsställande. Då ämnet svenska som andraspråk (SVA) fortfarande är ett litet akademiskt ämne så finns alltid en risk att ämnet svenska används som ett övergripande ämne och att SVA blir ett perspektiv inom detta ämne. Om SVA är en inriktning i läroprogrammet är det dock särskilt viktigt att ämnena svenska och SVA skiljs åt. På Södertörns högskola är skillnaden organisatoriskt inte tydlig och fristående kurser i SVA saknas. Ansvariga och lärare på utbildningen tydliggjorde dock i intervjuerna att man har en distinktion mellan ämnena och att man fortsätter att utveckla SVA-miljön för att stärka ämnet. Bedömargruppen ser därför goda möjligheter för de blivande lärarna i svenska som andraspråk att få en stark ämnesidentitet. Den aktuella utbildningen har en tillräcklig lärarkapacitet och kompetens samt god forsknings- och yrkesförankring, och såväl resurser som samverkansstrukturer att integrera inriktningen i finns på plats.**Aspektområde: Utformning, genomförande och resultat****Aspekt: Styrdokument (utbildningsplan och kursplaner)****Omdöme:** Tillfredsställande**Motivering:** *Det finns utbildningsplan och kursplaner för hela utbildningen.*

Utbildningsplan och kursplaner finns för hela utbildningen och dessa är utformade i enlighet med högskoleförordningen med avseende på behörighetskrav och övriga förutsättningar. I ansökan beskrivs att kursplaner fastställs av lärarutbildningens kursplanenämnd som också bereder utbildningsplaner (som fastställs av högskolans fakultetsnämnd). Särskilda programråd, med inriktningsansvariga samt representanter för kommun, studenter och lärare, ansvarar för beredning av kursplaner, beslut om litteraturlistor, uppföljning av studentutvärderingar och andra beslut om de enskilda programmen. Programråden leds av en programsamordnare som är vetenskaplig och pedagogisk ledare och som har operativt ansvar för respektive programs kvalitet och utveckling. Inriktningsansvariga har bland annat till uppgift att sammanställa förslag till nya kursplaner, uppdateringar i litteraturlistor och kursplaner.

Angående utvecklings- och kvalitetsarbete beskriver högskolan ett arbete med de interna styrdokument som reglerar utbildningarnas utformning och innehåll samt säkerställer studenternas

Datum
2019-06-11

Reg.nr
42-00448-18

möjlighet att nå examen. Vid Södertörns högskola har gemensamma dokument med regler och riktlinjer för utbildningsverksamheten tagits fram för att komplettera externa lagar och förordningar. Exempelvis finns högskolegemensamma riktlinjer gällande upprättande av kurs- och utbildningsplaner.

I ansökan beskrivs också hur det är tänkt att alla kurser ska bilda en enhet i genomförandet av utbildningen. Detta anser bedömargruppen är mycket lovvärt.

Aspektområde: Utformning, genomförande och resultat

Aspekt: Säkring av examensmålen

Omdöme: Tillfredsställande

Motivering: *Genom utbildningens utformning, genomförande och examination säkerställs att studenterna uppnått målen i examensordningen när examen utfärdas.*

Bedömargruppen anser att lärosätet har fungerande system för att tydliggöra vilka krav som ställs på studenterna. I ansökan beskrivs en tydlig progression i de utbildningsgemensamma kurserna verksamhetsförlagd utbildning (VFU) och Utbildningsvetenskaplig kärna (UVK). Progressionen i de ämnesspecifika kurserna är också tydligt framskriven. Bland annat har man löst progressionen mellan uppsatsämnen i såväl första- som andraämne på ett bra sätt. Både handledare och examinatore för examensarbetena är dessutom disputerade inom relevant ämne. I både ansökan och vid intervjuerna framkommer att undervisningsformen är varierad och består av föreläsningar och seminarier. Särskild vikt läggs på seminarier och deras möjlighet att utveckla respekt för andras perspektiv samt förmåga till (själv)reflektion. Även examinationsformerna är varierande. Förutom seminarier så beskrivs andra muntliga examinationsformer, såsom redovisningar och provlektioner. Bland de olika formerna av skriftliga examinationer lyfts "analys av elevtexter" som en vanlig förekommande uppgift. Bedömargruppen ser positivt på att högskolan kontinuerligt beskriver hur ämneskunskaper integreras och provas tillsammans med didaktiska färdigheter.

Variationen i litteraturen är också berömvärd och täcker bredden av fältet svenska som andraspråk. Bedömargruppen noterar dock en avsaknad av texter om flerspråkighet, genus och sexualitet som skulle stärka genusaspekten i det interkulturella perspektivet som präglar lärarutbildningen på Södertörns högskola. Bedömargruppen uppmärksammar också att litteratur om semantik saknas trots att denna berör ett av examensmålen och rekommenderar lärosätet att arbeta vidare med detta.

Bedömargruppen anser, efter att ovanstående har tagits i beaktande, att utbildningens utformning, genomförande och examination sammantaget säkerställer att studenterna uppnått målen i examensordningen när examen utfärdas.

Sammanvägd bedömning av aspektområdet utformning, genomförande och resultat

Omdöme: Tillfredsställande

Motivering: Med stöd i ansökan och kursplaner anser bedömargruppen att utbildningens utformning och genomförande och resultat är tillfredsställande. Det finns utbildningsplan och kursplaner för hela utbildningen och lärosätet beskriver ett fungerande system för att tydliggöra vilka krav som ställs på studenterna och hur examensmålen nås.

Arbetslivets perspektiv

Omdöme: Tillfredsställande

Motivering: *Utbildningen är användbar och förbereder studenterna för ett föränderligt arbetsliv.*

Bedömargruppen anser att arbetslivsperspektivet är väl inkluderat i utbildningen, bland annat genom verksamhetsförlagd utbildning (VFU) inom försök med övningskolor och s.k. Centra för professionsutveckling (CPU), vilket man ämnar fortsätta med. Att man har inrättat en samordnare tyder också på att det finns insikt i komplexiteten i att arrangera VFU och matcha studenter med handledare med rätt förutsättningar samt behovet av att samordna och organisera VFU som är välfungerande för alla studenter, i alla delar. Systemet med adjungerade lärare har givit användbara erfarenheter och borgar för nära anknytning mellan utbildningen och arbetslivet, och detta avses användas även inom svenska som andraspråk. I intervjuerna framkom att man reflekterat över om behovet av 7-9-lärare ökar. Bland annat görs en av VFU-perioderna på högstadiet för att rusta studenterna för eventuellt arbete på högstadiet. Bedömargruppen ser detta som en bra lösning då en egen 7-9-utbildning inte beräknas få tillräckligt många sökanden, och även mot bakgrund av att gymnasieläroexamen även ger full behörighet att tillsvidareanställas och undervisa i åk 7-9. Behovet av arbetskraft är just nu störst inom 7-9, men kan komma att variera över tid, och de blivande lärarna kan komma att växla mellan de olika skolformerna i sina framtida arbetsliv.

Bedömargruppen vill också poängtera att då det i arbetslivet råder stor brist på lärare i svenska som andraspråk är det gynnsamt för utbildningens genomförande om policyn från lärosätets sida och introduktionen inför VFU:n är tydlig för studenterna om vad som gäller då de ombeds vikariera under VFU:n och därmed går miste om utbildningstid.

Studenters perspektiv

Omdöme: Tillfredsställande

Motivering: *Utbildningen verkar för att studenterna ska ta en aktiv del i arbetet med att utveckla utbildningen.*

Studenterna har möjlighet att påverka utbildningen bland annat genom representanter i programrådet. Vid intervjuerna framkom att studentrepresentanter efterfrågas i flera instanser men att det är svårt att få intresserade att delta. Bedömargruppen uppmanar lärosätet att undersöka varför det är så och hur det kan förändras. Södertörns högskola använder sig av ett kursvärderingssystem med vilket studenter kan lämna anonyma värderingar. Det förekommer kompletterande värderingar i muntlig form. Resultaten av kursvärderingar diskuteras sedan i programråd där studenterna har möjlighet att delta. I ansökan framgår det att resultatet av kursvärderingar återkopplas till studenterna i olika former. I intervjuerna framkom det dock att kommunikationen av kursvärderingarnas resultat är dåligt reglerad och således brister; det är inte tydligt hur studenters synpunkter har fått effekt på arbetet med att utveckla utbildningen. Det är viktigt att resultatet av kursvärderingar tillgängliggörs för studenter och presumtiva studenter. Detta till trots anser bedömargruppen att det hos Södertörns högskola finns tillräckligt goda förutsättningar för studentinflytande och att studentinflytandet uppmuntras.

Jämställdhetsperspektiv

Omdöme: Tillfredsställande

Motivering: *Jämställdhetsperspektiv är integrerat i utbildningens utformning och genomförande.*

I ansökan framstår jämställdhetsperspektivet som underordnat ett mer övergripande

interkulturalitetsperspektiv. Även om kursinslag om genus och jämställdhet tas upp så ligger tonvikten på interkulturalitet. Risken är att jämställdhetsperspektivet underordnas andra perspektiv (t.ex. etnicitet) särskilt vad gäller svenska som andraspråk. Under intervjuerna framkom dock att lärarna arbetar utifrån ett intersektionellt, snarare än interkulturellt, perspektiv, det vill säga ett kritiskt angreppssätt på olika kategorier. Detta innebär att genus och jämställdhet betraktas som en del av interkulturalitetsbegreppet. Med andra ord går jämställdhet in i intersektionalitet och är kopplad till frågor som rör olika grupper. Dessutom påpekade lärarna i intervjun att lärosätet anordnat seminarier om maktordning, inbyggda hierarkier och normkritik i kölvattnet av #metoorörelsen. Det betyder att ett jämställdhetsperspektiv verkar vara integrerat i utformning och genomförande. Bedömargruppen påpekar dock att det saknas i litteraturlistor texter om flerspråkighet, genus och sexualitet som skulle göra jämställdhetsperspektivet mer centralt och relevant för ämnet svenska som andraspråk.

Lärlarlistan uppvisar en ojämn fördelning mellan kvinnor och män. Detta gäller även fördelningen män/kvinnor bland studenterna. Under intervjuerna framkom dock att rekryteringsinsatser görs för att rekrytera män till lärarutbildningen. Dessutom poängterades det att jämställdhet är en viktig aspekt som tas i beaktande när t.ex. fakultetsnämnden fattar beslut.

Det framkommer på så sätt att ett övergripande jämställdhetsperspektiv tillämpas på Södertörns högskola och bedömargruppen anser därför efter intervjuerna att jämställdhetsperspektivet är tillfredsställande. Gruppen förordar emellertid ett tydligare framskrivet jämställdhetsperspektiv i kursplanerna.

Samlat omdöme: Tillfredsställande

Motivering: Den samlade bedömningen är att Södertörns högskola har goda förutsättningar att ge utbildning för ämneslärarexamen med inriktning mot gymnasieskolan i ämnet svenska som andraspråk då samtliga aspektområden och perspektiv bedöms vara tillfredsställande. Aspektområdet miljö, resurser och område är tillfredsställande då utbildningen är väl förankrad vad gäller relevant forskning och i det yrke som utbildningen förbereder för. Arbetet fortgår med att stärka ämnet för de blivande studenternas ämnesidentitet och resurstillgången är god liksom samverkansmöjligheterna. Bedömargruppen anser att även aspektområdet utformning, genomförande och resultat är tillfredsställande. Kurserna är välplanerade och det finns en tydlig progression i utbildningen. Arbetslivets perspektiv är tillgodosett, där bland annat användandet av övningsskolor och adjungerade lärare ger en viktig insyn i arbetslivet. Även studenternas perspektiv anser bedömargruppen vara tillgodosett då dessa ges möjlighet att påverka utbildningen genom deltagande i olika grupper. Slutligen bedöms jämställdhetsperspektivet vara tillfredsställande vilket visas av att detta berörs vid rekryteringar av studenter och vid fakultetens beslutsfattande samt att det i undervisningen ingår i det mer övergripande interkulturalitetsperspektivet. Bedömargruppen förordar emellertid ett tydligare framskrivet jämställdhetsperspektiv i kursplanerna.

Bilaga 2

Lärosätets svar på delning av preliminärt yttrande